

ÄIDINKIELEN PRELIMINÄÄRIKOE 2014

TEKSTITAIDON KOE

Ohje

Tehtävät liittyvät oheiseen aineistoon. **Valitse viidestä tehtävästä kolme.** Tehtävät arvostellaan pistein 0–6. Vastausta kirjoittaessasi voit lähteä siitä, että lukija tuntee aineiston. Vastauksessa esitetyt havainnot, väitteet ja tulkinnot tulee kuitenkin perustella aineiston avulla. Vastauksen sopiva pituus on noin 2 sivua. Aloita jokainen vastaus uudelta sivulta. **Anna kullekin vastaustekstillesi otsikko.** Merkitse otsikon eteen myös tehtävän numero. Vastauksen tulee olla selvästi ja siististi kirjoitettuja, mutta niitä ei tarvitse kirjoittaa puhtaaksi kuulakynällä tai musteella.

Tehtävät

1. Millainen kuva Cheekistä välittyy *Kulman kundista tähdeksi* -tekstikokonaisuuden (s. 2–3, tekstit 4–5) perusteella ja millä keinoin?
2. Mitä vastakkainasetteluja sisältyy *Kulman kundista tähdeksi* -tekstikokonaisuuteen (s. 2–3, tekstit 4–5)?
3. Mikä on Fidan ilmoituksen (s. 6) kohderyhmä, ja miten siihen vedotaan?
4. Vertaile Miina Supisen pakinan *Opettaja* (s. 7) ja Arno Kotron kolumnin *Ei pakkosomelle* (s. 8) huumoria ja sen keinoja.
5. Ota kantaa Arno Kotron kolumnissaan (s. 8) esittämään ongelmaan saman lehden yleisönosastoon tarkoitettulla tekstillä. Tekstin laajuus n. 150 sanaa. Laske tekstisi loppuun sanamäärä.

Aineisto

Miia Hiiri: <i>Kulman kundista tähdeksi</i> (kuvat: Pete Aarre-Ahtio)	2–5
Fidan ilmoitus ” <i>Elämä on nyt parempaa</i> ”	6
Miina Supinen: <i>Opettaja</i> , pakina	7
Arno Kotro: <i>Ei pakkosomelle</i> , kolumni	8

Huom. Tekstien kieliasu on alkuperäinen.

.. Kulman kundista TÄHDEKSI

Vuosi sitten Cheek pelkäsi uransa puolesta,
kun uuden levyn ensisingle floppasi.
Musiikki ja hyvä lukio pelastivat hänet nuorena.

NYKYÄÄN RENNOMPI

Vain elämää -ohjelma opetti Jare Tiioselle paljon. – Kun olin tv:ssä omana arkisena itsenäni, opin ottamaan itseni iisimmin. Artistius on vain elämää eikä aina niin vakavaa: ei jokaisen karvan tarvitse olla suorassa, kun menen kauppaan. Olen nyt rennompi.

"Levyn introbiisissä laulan lisäksi, että 'jos tää vuosi ei oo mun, heitän hanskat naulaan ja meen teeveeseen myöntää et oon paska laulaa'. Mietin, että niinkö tässä nyt tosiaan käy."

CHEEK eli Jare Tiihonen, 31, istuu Musiikkitalon kahvilassa ja nappaa pari antibioottia. Lääkäri oli aamulla kehottanut Jarea vilkaisemaan itsekin peilitä, sillä hän ei ollut nähnyt yhtä pahan näköistä nielu aikoihin.

Jos ei tietäisi, mistään ei arvaisi, että Tiihosella on kuumetta ja paha angiina. Juttutuokiostamme hän jatkaa vielä kahteen radiohaastatteluun ja lentää illaksi Kuopioon, jossa hänellä on ulkoikeikka hiihdon maailmancupin yhteydessä.

Olen eläissani perunut muistaakseni vain yhden keikan. Silloin olin ruokamyrkytyksen kourissa, Jare sanoo.

Ja keikkoja on mahtunut 15-vuotisen uran varrelle valtavasti: viisi viime vuotta Cheek on tahkonnut noin 150 keikan vuositahtia.

Hän on ollut Suomen eniten keikkailleva artisti vuodesta 2008 ja onnistunut julkaisemaan peräkkäin kolme kultalevyn arvoista pitkäsoittoja. Kuitenkin vasta viime vuosi räjäytti pankin totaalaisesti: *Sokka irti* -albumista tuli Cheekin uran ensimmäinen platinalevy. Viime aikoina hän on viiletänyt jopa seitsemän keikan viikotahdilla.

Kieltämättä tuntuu hassulta, että vasta nyt yhtäkkiä kaikki tuntuu tietävän mut, vaikka hip hop -rajat me rikottiin jo 2004.

JARE ei epäori myöntää, että sauri syy hurjaan suosioon on viime vuonna televisiossa nähty *Vain elämää* -viihdeohjelma.

On ollut tosi hyvä juttu, etten lähtenyt aiemmin

mihinkään ohjelmaan. Sain rauhassa kasvattaa tietyn ammattimaisuuden tekemiseen ja tulla nyt esiin aidossa formaatissa, aidosti musan kautta.

Vuosi sitten Tiihonen oli toisenlaisissa tunnelmissa. Hän oli juuri julkaissut korkein odotuksen singlen tulevalta Sokka irti -albumiltaan, mutta *Pyrkinyt vähentää* -kappale ei ottanut tuulta alleen.

Siinä ei kauaa mennyt kun tajusin, että biisi on aiempiin avaussingleihin verrattuna floppi. Ja mä olin uhonnut bändin äijille, että tässä on nyt platinasingle! Ajattelin, että mitä helvettiä! Olin kaksi päivää himassa ja mietin, että pitääkö tässä laittaa käämpä myyntiin.

Tunsin muutenkin olevani jonkinlaisessa uran risteyskohdassa, ja siksi pelko väärrään suuntaan menemisestä kulmi-

noitui niin voimakkaasti.

Tiesin kyllä, että luvassa on vielä kaikkea hyvää, Sokka irti -sinkku kesäksi ja levy päälle sekä *Vain elämää*,

mutta murrui silti täysin. Se oli aika koomista, hän nauraa nyt.

Jotenkin onnistuin kokoamaan itseni, ja vuodesta tulikin kovin tähän asti.

HALU onnistumiseen onkin ollut aina kantava voima Jare Tiihosen elämässä. Paitsi, että se draivi nosti hänet ylös vuosi sitten, se on yksi tärkein tekijä myös sille, että hän tänä päivänä on mitä on. Toisinkin olisi voinut käydä: teininä Tiihonen liikkui kaksoisveljensä **Jeren** kanssa tiiviisti Lahden nuorisoyoukoissa, eikä kyseessä ollut varsinaisesti pyhäkoulumeininki.

► Rap-artisti Cheek eli Jare Henrik Tiihonen syntyi 22. joulukuuta 1981 Vantaalla suurperheen kuopukseksi yhdessä kaksoisveljensä Jeren kanssa. Kaksoisilla on yksi isovelji ja kaksi isosiskoa. Perheen isä kuoli vuosi sitten yllättäen sydänkohtaukseen.

► Eli nuoruutensa Lahdessa. Asunut vuodesta 2007 Helsingin Töölössä.

► Yhteensä seitsemän studioalbumia: *Avaimet mun kulumille* (2004), *Käännän sivuu* (2005), *Kasvukipuja* (2007), *Kuka sä oot* (2008, kultalevy), *Jare Henrik Tiihonen* (2009, kultalevy), *Jare Henrik Tiihonen 2* (2010, kultalevy) ja *Sokka irti*, joka julkaistiin 18. huhtikuuta 2012. Levy on myynyt nyt platinaa.

► Suurimpia hittejä mm. *Sokka irti*, *Jippikayjei*, *Jos mä oisin sä*, *Liekeissä* ja *Tuhlaajapoika*.

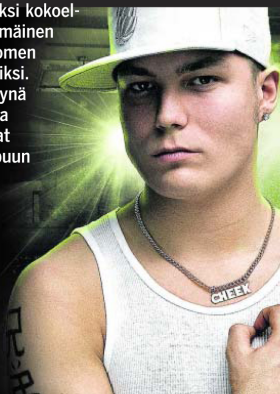
► Omistaa syksyllä 2011 perustetun Liiga Music -levy-yhtiön, jonka kautta julkaisi tuoreimman albuminsa.

► Osallistui Nelosen *Vain elämää* -musiikkiviihdeohjelmaan viime vuonna. Ohjelman tiimoilta on julkaistu kaksi kokoelmalevyä, joista ensimmäinen nousi 2000-luvun Suomen myydyimmäksi albumiksi.

► Järjestää ensi syksynä kaksi jäähallikonserttia Helsingissä. Molemmat konsertit myytiin loppuun alle tunnissa.

► Tunnettu siitä, että nauttii avoimesti menestyksestään ja suosii muun muassa kalliita merkkivaatteita ja luksusautoja.

Cheek vuonna 2005.

– Kuten **Laihon Kimmo** eli Elastinen IS:n haastattelussa viikko sitten sanoi: mitä me nuoret hiphop-jätkät nyt tehtiin, kun pyörittiin pihoiilla. Jare suostuu kuvailemaan aikoja.

– Enempää en halua kertoa, olen äidillinenkin jo niin luvannut. Mutta muistan kyllä hetken, kun tuli olo, että elämää voisi jatkaa nyt mihin suuntaan tahansa. Broidi oli se järjen ääni siinä hetkessä, vaikka sekin oli ihan samassa veneessä.

Vanhemmat kuitenkin aina luottivat veljeksiin molemmipuolisen avoimuuden ansiosta.

– Kaikki mitä puuhat-

tiin, pystyttiin kertomaan vanhemmille. Sen kautta heillä oli luottamus meihin, eivätkä he osanneet olla huolissaan.

Hän haluaakin muistuttaa, että jokainen nuori voi omilla valinnoillaan vaikuttaa elämänsä.

– Ehkä isoin valinta paremmalle tielle oli se, kun päätin mennä kaupungin siihen aikaan kovatasoisimpaan lukioon. Oli hassua, kun en tuntenut sieltä entuudestaan ketään. Jotkut tuli välitunnilla kyselemään, että mitä sä täällä teet. Se porukka oli ihan eri piireistä, ja musta tuntui, että mun pitää satsata kouluun enem-

Säännöllisesti reissuun

– **JOS ENSI** vuonna puolittaisi keikkamäärän, tekisi enää vaan 70 keikkaa ja ottaisi aikaa itsellekin, Jare Tiihonen pohtii.

Jaksamisesta Jare on huolehtinut varmistamalla, että ryhmähenki pysyy korkealla. Hän varmistaa, että tiimillä on hyvät oltavat keikkapaikoilla ja kustantaa

koko porukan kerran vuodessa ulkomaanlomalle. Matkailu onkin salilla käymisen ohella myös Tiihosen oma tärkeä henkireikä: kolmen kuukauden välein hän hyppää lentokoneeseen.

– Jaksaa paremmin, kun on jotakin mitä odottaa. Jos ei ole valoa tunnelin päässä, voi alkaa ahdistaa.

Jare viihtyy sinkkuna

JARE Tiihosen perheeseen kuuluu kaksi isosiskoa, isovelji ja kaksoisveli. Vaikka kaikilla sisaruksilla on jo nykyään lapsia, vasta kaksoisveljen esikoisen syntymä reilu vuosi sitten sai Jaren tuntemaan aivan uudenlaisia tunteita.

– Perhe on saanut nyt selkeästi ihan uuden merkityksen, kaksoisveljen tyttö on tuonut tähän ihan erilaista lämpöä. Soittelen hänen kanssaan puhelimella-

kin, vaikka eihän hän vielä osaa edes puhua, Jare nauraa.

Hän myöntää, että on jo alkanut miettiä myös sitä, tuleeko hänestäkin joskus isä ja millainen isä hän olisi. Toistaiseksi hän elää kuitenkin vielä täysin musiikin ehdoilla ja viihtyy itseksensä.

Oletko koskaan ollut rakastunut?

– En kommentoi. Kuuntele mun levyjä, sieltä se selviää, hän vastaa punastuen.

"Perhe on saanut nyt selkeästi ihan uuden merkityksen."

Enemmän Jarea, vähemmän Cheekiä

VIELÄ jonkin aika sitten Jare Tiihonen yritti vakuuttaa, että Cheek on prikulleen sama asia kuin Jare. Nyt hän on olvaltaan, että eihän niin olekaan.

– Kun nämä hommat vain kasvaa, ei voi olla koko ajan se stara, joka myy jähalle täyteen. Ei sellaista roolia jaksa kantaa millään koko aikaa, hän sanoo.

Tiihonen nimesi kaksi edellistä levyäänkin syntymänimensä mukaan juuri korostaakseen, että Cheek ja Jare ovat sama asia, että levyillä todella on oikeita.

Jare Henrik Tiihosen ajatuksia ja elämänpätkiä järjestettynä ja puettuna vain räpiksi Cheekin suuhun.

Vaikka Jare Tiihonen ei olekaan yksi yhteen Cheekin kanssa, Cheekin biisit kertovat aidosti Tiihosen ajatuksista ja elämästä, vaikka ne onkin tyyliä Cheekin suuhun sopiviksi.

– En nähnyt vielä silloin laajempaa kuvaa. Nyt tajuan, että Cheekissä ja Jaresa on oikeasti olemassa erojakin: mä esimerkiksi pyrin olemaan nöyrä kaiken tämän hypen edessä, Cheek puolestaan sekä studiossa että lavalla ylistää ja luo hypeä, Jare pohtii.

– Niin – ja Cheekillä on kaikki halussa, Jarella kaikki hukassa! Olen todella hajamielinen ja hirvää häslää, kun sille päälle satun.

Erityisen tyytyväinen Tiihonen on siitä, että hänen julkisuuskuvansa on viime vuoden aikana muuttunut.

– Mun julkisuuskuvani on onneksi nykyään tosi paljon enemmän kuten Jare, kuten se aiemmin oli enemmän Cheekiä tiettyine stereotyyppineen ja ennakkoluuloineen.

män, jotta en ole muita huonompi.

– En mä väitä, että ton jälkeen en enää hölmöilyltä, mutta otin ainakin tärkeän askeleen oikeaan suuntaan.

– Väärään suuntaan lähteminen tai sinne jääminen ei koskaan ollut vaihtoehto. Olin mielestäni aina menossa kohti onnistumista, koska minulla on aina ollut sisäinen tarve menestyä elämässäni. Heikotkaan hetket eivät ole koskaan voineet vaikuttaa siihen.

MIIA HIIRI

Kulman kundista Tähdeksi

Vuosi sitten Cheek pelkäsi uransa puolesta, kun uuden levyn ensisingle floppasi. Musiikki ja hyvä lukio pelastivat hänet nuorena.

CHEEK eli Jare Tiihonen, 31, istuu Musiikkitalon kahvilassa ja nappaa pari antibioottia. Lääkäri oli aamulla kehottanut Jarea vilkaisemaan itsekin peilistä, sillä hän ei ollut nähnyt yhtä pahan näköistä nielua aikoihin. Jos ei tietäisi, mistään ei arvaisi, että Tiihosella on kuumetta ja paha angiina. Juttutuokiostamme hän jatkaa vielä kahteen radiohaastatteluun ja lentää illaksi Kuopioon, jossa hänellä on ulkokeikka hiihdon maailmancupin yhteydessä.

– Olen eläissäni perunut muistaakseni vain yhden keikan. Silloin olin ruokamyrkytyksen kourissa, Jare sanoo.

Ja keikkoja on mahtunut 15-vuotisen uran varrelle valtavasti: viisi viime vuotta Cheek on tahkonnut noin 150 keikan vuositahtia. Hän on ollut Suomen eniten keikkaileva artisti vuodesta 2008 ja onnistunut julkaisemaan peräkkäin kolme kultalevyn arvoista pitkäsoittoa. Kuitenkin vasta viime vuosi räjäytti pankin totaalisesti: Sokka irti -albumista tuli Cheekin uran ensimmäinen platinalevy. Viime aikoina hän on viilettänyt jopa seitsemän keikan viikkotahdilla.

– Kieltämättä tuntuu hassulta, että vasta nyt yhtäkkiä kaikki tuntuu tietävän mut, vaikka hip hop -rajat me rikottiin jo 2004.

JARE ei epäröi myöntää, että suuri syy hurjaan suosioon on viime vuonna televisiossa nähty Vain elämää -viihdeohjelma.

– On ollut tosi hyvä juttu, etten lähtenyt aiemmin mihinkään ohjelmaan. Sain rauhassa kasvattaa tietyn ammattimaisuuden tekemiseeni ja tulla nyt

esiin aidossa formaatissa, aidosti musan kautta.

Vuosi sitten Tiihonen oli toisenlaisissa tunnelmissa. Hän oli juuri julkaissut korkein odotuksen singlen tulevalta Sokka irti -albumiltaan, mutta Pyrkinyt vähentää -kappale ei ottanut tuulta alleen.

– Siinä ei kauaa mennyt kun tajusin, että biisi on aiempiin avaussingleihin verrattuna floppi. Ja mä olin uhonnut bändin äijille, että tässä on nyt platina-single! Ajattelin, että mitä helvettiä! Olin kaksi päivää himassa ja mietin, että pitääkö tässä laittaa kämppä myyntiin. Tunsin muutenkin olevani jonkinlaisessa uran risteyskohdassa, ja siksi pelko väärään suuntaan menemisestä kulminoitui niin voimakkaasti.

– Tiesin kyllä, että luvassa on vielä kaikkea hyvää, Sokka irti -sinkku kesäksi ja levy päälle sekä Vain elämää, mutta murruin silti täysin. Se oli aika koomista, hän nauraa nyt.

– Jotenkin onnistuin kokoaamaan itseni, ja vuodesta tulikin kovin tähän asti.

HALU onnistumiseen onkin ollut aina kantava voima Jare Tiihosen elämässä. Paitsi, että se draivi nosti hänet ylös vuosi sitten, se on yksi tärkein tekijä myös sille, että hän tänä päivänä on mitä on. Toisinkin olisi voinut käydä: teininä Tiihonen liikkui kaksoisveljensä

Jeren kanssa tiiviisti Lahden nuorisoyoukoissa, eikä kyseessä ollut varsinaisesti pyhäkoulu-meininki.

– Kuten Laihon Kimmo eli Elastinen IS:n haastattelussa

viikko sitten sanoi: mitä me nuoret hiphopjätkätkät nyt tehtiin, kun pyörittiin pihilla, Jare suostuu kuvailemaan aikoja.

– Enempää en halua kertoa, olen äidilleniikin jo niin luvannut. Mutta muistan kyllä hetken, kun tuli olo, että elämää voisi jatkaa nyt mihin suuntaan tahansa. Broidi oli se järjen ääni siinä hetkessä, vaikka sekin oli ihan samassa veneessä.

Vanhemmat kuitenkin aina luottivat veljeksiin molemminpuolisen avoimuuden ansiosta.

– Kaikki mitä puuhattiin, pystyttiin kertomaan vanhemmille. Sen kautta heillä oli luottamus meihin, eivätkä he osanneet olla huolissaan.

Hän haluaakin muistuttaa, että jokainen nuori voi omilla valinnoillaan vaikuttaa elämänsä.

– Ehkä isoin valinta paremmalle tielle oli se, kun päätin mennä kaupungin siihen aikaan kovatasoisimpaan lukioon. Oli hassua, kun en tuntenut sieltä entuudestaan ketään. Jotkut tuli välitunnilla kyselemään, että mitä sä täällä teet. Se porukka oli ihan eri piireistä, ja musta tuntui, että mun pitää satsata kouluun enemmän, jotta en ole muita huonompi.

– En mä väitä, että ton jälkeen en enää hölmöillyt, mutta otin ainakin tärkeän askeleen oikeaan suuntaan.

– Väärään suuntaan lähteminen tai sinne jääminen ei koskaan ollut vaihtoehto. Olin mielestäni aina menossa kohti onnistumista, koska minulla on aina ollut sisäinen tarve menestyä elämässäni. Heikotkaan hetket eivät ole koskaan voineet vaikuttaa siihen.

Säännöllisesti reissuun

– JOS ENSI vuonna puolittaisi keikkamäärän, tekisi enää vaan 70 keikkaa ja ottaisi aikaa itselleen, Jare Tiihonen pohtii.

Jaksamisesta Jare on huolehtinut varmistamalla, että ryhmähenki pysyy korkealla. Hän varmistaa, että tiimillä on hyvät oltavat keikkapaikoilla ja kustantaa koko porukan kerran vuodessa ulkomaanlomalle. Matkailu onkin salilla käymisen ohella myös Tiihosen oma tärkeä henkireikä: kolmen kuukauden välein hän hyppää lentokoneeseen.

– Jaksaa paremmin, kun on jotakin mitä odottaa. Jos ei ole valoa tunnelin päässä, voi alkaa ahdistaa.

Jare viihtyy sinkkuna

JARE Tiihosen perheeseen kuuluu kaksi isosiskoa, isovelji ja kaksoisvelji. Vaikka kaikilla sisaruksilla on jo nykyään lapsia, vasta kaksoisveljen esikoisen syntymä reilu vuosi sitten sai Jaren tuntemaan aivan uudellaisia tuntemuksia.

– Perhe on saanut nyt selkeästi ihan uuden merkityksen, kaksoisveljen tyttö on tuonut tähän ihan erilaista lämpöä. Soittelen hänen kanssaan puhelimellakin, vaikka eihän hän vielä osaa edes puhua, Jare nauraa.

Hän myöntää, että on jo alkanut miettiä myös sitä, tuleeko hänestäkin joskus isä ja millainen isä hän olisi. Toistaiseksi hän elää kuitenkin vielä täysin musiikin ehdoilla ja viihtyy itseksensä.

Oletko koskaan ollut rakastunut?

– En kommentoi. Kuuntele mun levyjä, sieltä se selviää, hän vastaa punastuen.

Enemmän Jarea. Vähemmän Cheekiä

VIELÄ jonkin aika sitten Jare Tiihonen yritti vakuuttaa, että Cheek on prikulleen sama asia kuin Jare. Nyt hän on oivaltaanut, että eihän niin olekaan.

– Kun nämä hommat vain kasvaa, ei voi olla koko ajan se stara, joka myy jäähalleja täyteen. Ei sellaista roolia jaksaa kantaa millään koko aikaa, hän sanoo.

Tiihonen nimesi kaksi edellistä levyäänkin syntymänimensä mukaan juuri korostaakseen, että Cheek ja Jare ovat sama asia, että levyillä todella on oikeita, Jare Henrik Tiihosen ajatuksia ja elämänpätkiä kärjistettynä ja puettuna vain räpiksi Cheekin suuhun.

– En nähnyt vielä silloin laajempaa kuvaa. Nyt tajuan, että Cheekissä ja Jaressa on oikeasti olemassa erojakin: mä esimerkiksi pyrin olemaan nöyrä kaiken tämän hypen edessä, Cheek puolestaan sekä studiossa että lavalla ylistää ja luo hypeä, Jare pohtii.

– Niin – ja Cheekillä on kaikki halussa, Jarella kaikki hukassa! Olen todella hajamielinen ja hirveä häslääjä, kun sille päälle satun.

Erityisen tyytyväinen Tiihonen on siitä, että hänen julkisuuskuvansa on viime vuoden aikana muuttunut.

– Mun julkisuuskuvani on onneksi nykyään tosi paljon enemmän kuten Jare, kuten se aiemmin oli enemmän Cheekiä tiettyine stereotyyppioineen ja ennakkoluuloineen.

? Rap-artisti Cheek eli Jare Henrik Tiihonen syntyi 22. joulukuuta 1981 Vantaalla suurperheen kuopukseksi yhdessä kaksoisveljensä Jeren kanssa. Kaksoisilla on yksi isovelji ja kaksi isosiskoa. Perheen isä kuoli vuosi sitten yllättäen sydänkohtaukseen.

►Eli nuoruutensa Lahdessa. Asunut vuodesta 2007 Helsingin Töölössä.

►Yhteensä seitsemän studioalbumia: *Avaimet mun kulmille* (2004), *Käännän sivuu* (2005), *Kasvukipuja* (2007), *Kuka sä oot* (2008, kultalevy), *Jare Henrik Tiihonen* (2009, kultalevy), *Jare Henrik Tiihonen 2* (2010, kultalevy) ja *Sokka irti*, joka julkaistiin 18. Huhtikuuta 2012. Levy on myynyt nyt platinaa.

►Suurimpia hittejä mm. *Sokka irti*, *Jippikayjei*, *Jos mä oisin sä*, *Liekeissä* ja *Tuhlaajapoika*.

►Omistaa syksyllä 2011 perustetun Liiga Music -levyyhtiön, jonka kautta julkaisi tuoreimman albuminsa.

►Osallistui Nelosen *Vain elämää* -musiikkiviihdeohjelmaan viime vuonna. Ohjelman tiimoilta on julkaistu kaksi kokoelmalevyä, joista ensimmäinen nousi 2000-luvun Suomen myydyimmäksi albumiksi.

►Järjestää ensi syksynä kaksi jäähallikonserttia Helsingissä. Molemmat konsertit myytiin loppuun alle tunnissa.

►Tunnettu siitä, että nauttii avoimesti menestyksestään ja suosii muun muassa kalliita merkkivaatteita ja luksusautoja.

Ilta-Sanomat 16.3.2013
Miia Hiiri

“Lapset menivät nukkumaan nälissään. He olivat hyvin heikkoja ja itkivät kovaan ääneen.”

”Elämä on nyt parempaa”

Sansibarilainen perheenäiti muistaa ajan, jolloin perhe taisteli selviytymisestään. Nyt nälkäisten lasten itku on historiaa.

Aamuvirkut turistit ihailevat Stone Townin rantakatuja ja patinoituneita rakennuksia. Parinkymmenen kilometrin päässä paikallinen pienviljelijä **Helena John** on juuri lähettänyt lapset kouluun. Hän sytyttää tulen kolmen kiven lieteen ja valmistaa lounaaksi maissipuuroa, papuja ja paistettua kalaa. Nyt hän hyräilee, mutta aina ei ole ollut näin.

LASTEN NÄLKÄ SATUTTI

Nälän ja puutteen vuosina perhe asui savimajassa, jonka heinäkatto vuosi sateella. Aviomies kävi töissä muualla, Helena kampaili jokaisesta ruoka-annoksesta.

“Lapset menivät nukkumaan nälissään. He olivat hyvin heikkoja ja itkivät kovaan ääneen”, muistelee Helena kyyneleet silmissään.

Köyhä perhe yritti viljellä omaa maatilkkua, mutta sadot olivat pieniä huonon maan ja tuholaiden vuoksi. Naapureilta käytiin anelemassa töitä, jotta perhe saisi rahaa ruoan hankkimiseksi.

“Pahimmillaan nousimme yöllä kolmelta ja lähdimme kuokkimaan naapurien peltoja. Rukoilin Jumalaa, että saisin edes 500 shillinkiä, jolla voisin ostaa puoli kiloa riisiä.”

RUOKAA MYYTÄVÄKSI ASTI

Nyt nelilapsinen perhe asuu kunnan talossa. Viljelymailla kasvaa maissia, bataattia, kurkkua ja muita vihanneksia. Perheellä on

kahdeksan sikaa, kaksi lehmää ja kolme vuotta.

Muutos parempaan alkoi, kun Helena pääsi mukaan Fidan ruokaturvahankkeeseen. Hän oppi kate- ja vuoroviljelyä ja sai käyttöönsä siemeniä, kuokkia, lannoitteita ja ekologistia torjunta-aineita. Moninkertaistuneet sadot ovat tuoneet ruokaa myytäväksi asti.

“Tuloilla olemme saaneet talomme valmiiksi, ostaneet kaksi lehmää ja hankkineet kunnollisia vaatteita lapsille”, Helena iloitsee.

“Elämä on nyt parempaa, paljon parempaa.”

Nälkä surmaa 17 000 lasta – joka päivä

Aliravitsemus tuhoaa kehitysmaiden lasten mahdollisuudet kasvuun, kehitykseen, koulunkäyntiin – ja tulevaisuuteen. Fida parantaa kymmenientuhansien ihmisten ruokaturvaa Keniassa, Tansaniassa, Intiassa ja Pohjois-Koreassa. Lasten nälkä voidaan voittaa!

Lue lisää: www.eväätelämään.fi

Miina Supinen

Opettaja

*Hyvä Orvokki Leukaluu! Ammatinvalinta mietityttää,
koska tykkään niin monista asioista. Keskiarvoni on 9,9.
Luokanvalvojani on sanonut että vain harvoin saa opettaa
näin motivoitunutta ja lahjakasta oppilasta. Huom! En ole
mikään tylsä hikari vaan myös luokkamme bilevastaava.*

Tähtityttö, Helsinki

Koulu – ihmisen paras paikka. Viisainta olisi pyrkiä sinne takaisin. Ei ole mitään syytä poistua paikasta, jossa kukoistat niin hehkeästi että opettajakin huomaa. Palaa maineesi kentille opettajan roolissa. Pääset jatkamaan samaa taistelua, tällä kertaa vain rintamalinjan toisella puolella.

Ikävä kyllä monissa nykykouluissa lapsilla on karkkia, älypuhelimia ja huumeita taskussa, eivätkä he ota pipoa päästään sisällä. Tämä ei ehkä tunnu luokan bilevastaavasta ongelmalliselta, mutta opettajia se on perinteisesti ärsyttänyt. Jotkut oppilaat saattavat myös käyttää minihameita ja sortseja. Osa oppilaista on kovakalloisia eikä opi mitään.

Toisaalta työ tarjoaa myös hyviä hetkiä. Suurimman onnen tarjoavat välitunnit ja opettajainhuoneen mysteeri.

Mikä ihmeen opettajainhuoneen mysteeri? Raotan salaisuuden verhoa.

Oletko koskaan tullut ajatelleeksi, miksi oppilaita ei päästetä opettajainhuoneeseen? Opettajat mutisevat jotakin rauhasta valmistella seuraavia oppitunteja ja tarpeesta saada vähän kofeiinia. Oppilaat näkevät ovella norkoillessaan vain kopiokoneen, luontokalenterin ja kalkkisaostumien turmeleman kahvinkeittimen.

Todellisuudessa OAJ ja Kansanvalistusseura ovat asennuttaneet opettajainhuoneiden sisäosiin poreammeet. Niissä rehtori ja opettajat lekottelevat välituntisin ja juovat drinkkejä, joissa on paperipäivänvarjoja ja hedelmiä. Samalla he kuuntelevat seksikästä lounge-musiikkia. Porealtaalle päätyvät myös oppilailta takavarikoidut karkit, älypuhelimet ja huumeet.

(OAJ= opettajien ammattijärjestö)

(Orvokki Leukaluun urakirja, WSOY 2013)

Ei pakkosomelle

Olen sosiaalinen törppö. Kaiken entisen lisäksi nyt myös Facebookissa, mikä on saavutus sinänsä, koska en edes pyöri siellä. Käytän nettiä tiedonhakuun, laskunmaksuun sun muuhun, mutta sosiaalisesta mediasta ja keskustelupalstoista olen pysytellyt kaukana.

SITTEN muutama tuttu kysyi vähän loukkaantuneena, miksi en ole reagoinut minulle lähetettyyn Facebook-viestiin.

Ilmeni, että joku operoi Facebookissa nimelläni. Samoin selvisi, että feikkihahmon saa käretyttyä vain kirjautumalla palveluun itse. Junailin Facebookiin niin vähäeleisen profilin kuin mahdollista, passiivisen placeholderin, joka syrjäytti valehyypiön. Siellähän on ja möllöttää, ajattelin, eikä onneksi edes näytä Kotrolta. Piirros tuo mieleen Oras Tynkkysen.

MUTTA allikossa ollaan. Nyt sähköpostiin tulee tasaisena virtana ”tunnetko henkilöt” -listoja.

Jotkut ovat esittäneet kaveripyyntöjä, joihin möllöttäjätynkkynen ei tietenkään reagoi mitenkään.

Älkää loukkaantuko. Minä nyt vain olen tämmöinen. Nähdään jossain muualla kuin verkossa.

*Minä nyt vain olen
tämmöinen.
Nähdään jossain
muualla kuin
verkossa.*

JOSKUS minua sapetti kantaravintolani Kolmen Kruunun nurkkaan pultattu telkkari, josta baaritiskillinen jengiä tuijotti saksalaista poliisisarjaa ilman ääntä, kun senkin ajan ja nousuhumalan voisi käyttää terhakkaan debattiin muun kapakkakansan kanssa.

En aavistanut, että tulevaisuus olisi paljon surkeampi. Nyt istuksitaan omassakin seurueessa pilkkiasennossa ja kytätään älypuhelimien ruudulta uusia Facebook-päivityksiä.

Ajan hengen mukaisesti kouluopetustakin vaaditaan someen. Kritiikittömän teknofetismin hurmiossa välineistä on päässyt tulemaan itseisarvo. Minun painajaiseni on pitää tuntia niin, että kaikilla on räpeltettävänä jonkin sortin läppäri. Ota siinä sitten kontaktia.

KUULEMMA oppitunneilla pitää poukkoilla verkossa, koska netissä roikutaan niin paljon muutenkin. Mutta jospa se on juuri päinvastoin: mitä enemmän nuoret jumittavat ruutujen äärellä, sitä tärkeämpää on välillä kiskoa heitä niistä irti.

Siinä, että ihmiset keskustelevat ja kohtaavat toisensa livenä, ei ole mitään vanhanaikaista. Jonkun kehityskonsultin pitäisi vain lanseerata se uudestaan. Jollain jänskällä termillä.

Helsingin Sanomat 15.6.2013

ÄIDINKIELEN PRELIMINÄÄRIKOE 2014

ESSEEKOE

Ohje

Lue tehtävät, silmäile aineistot läpi ja valitse tehtävistä yksi. Tehtävät arvostellaan pistein 0–60. Kirjoita ehyt ja kielellisesti huoliteltu teksti. Sopiva pituus on 4–5 sivua. Valmiit otsikot on lihavoitu. Muussa tapauksessa anna kirjoituksellesi oma otsikko. Merkitse kirjoitustehtävän numero otsikon eteen. Osaan tämän kokeen kirjoitustehtävistä liittyy aineistoa, jota on hyödynnettävä tehtävänannon mukaan. Jos valitset aineistotehtävän, tekstisi pitää olla siten ehyt, että lukija voi ymmärtää tekstisi, vaikka ei tunnekaan aineistoa. Aineistotehtävissä tulee viitata aineistoon. Tekstin tulee olla selvästi ja siististi kirjoitettu, mutta sitä ei tarvitse kirjoittaa puhtaaksi kuulakynällä tai musteella.

Tehtävät

1. Kuinka monipuolista kielitaitoa Suomessa tarvitaan? Pohdi äidinkielen ja muiden kielten asemaa sekä kielellisen demokratian toteutumista. Otsikoi itse tai valitse seuraavista:

Hylkääkö Suomi suomen kielen?

Millaista kielitaitoa suomalainen tarvitsee?

Tarvitaanko yhteistä kirjakieltä?

2. **Harrastuksesta ammatti?**
3. Miten tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus toteutuvat yhteiskunnassamme?
4. Brändejä eli esimerkiksi tunnettuja tuotemerkkejä, yrityksiä tai henkilöitä syntyy koko ajan lisää, ja brändääminen on asian myönteisen tunnettuuden ja merkityksellisyyden lisäämistä yleensä markkinonnin keinoin. Pohdi, miten ja miksi omaa kotipaikkakuntaasi pitäisi brändätä.
5. ”Aika parantaa sen, mihin järki ei pysty.” Kirjoita ajatelman ja omien näkemystesi pohjalta, voiko aika parantaa vai onko kyseessä vain kulunut sanonta.
6. Design on Kielitoimiston sanakirjan mukaan ”(taide)teollisuuden tuotteiden muotoilu, suunnittelua” (s. v. design, 2012). Puhutaan myös palvelujen tai tietojen muotoilusta. Pohdi, voiko design muuttaa maailmaa.
7. Nykyisin luetaan hyvin monenlaisia tekstejä eri medioiden välityksellä. Pohdi Lagercrantzin ajatusten pohjalta, mitä lukeminen merkitsee sinulle.

”Lukeminen on näyttämö, jolla kirjailija ja lukija yhdessä esittävät mielikuvitusnäytelmän. – Kirjailijan ohella myös lukija luo. Hyvä kirjailija on siitä tietoinen ja kutsuu lukijan yhteistyöhön.”

”Hyvä kirja antaa lukijan tuntea, että luemme omasta kokemuksestamme. Kun kirjallisuus on parhaimmillaan, meistä tuntuu, että äkkiä muistamme jotain tärkeätä, jonka olemme tienneet mutta unohtaneet.”

Olof Lagercrantz, *Lukemisen ja kirjoittamisen taidosta*, 1986.

8. Erittele ja tulkitse Terhi Rannelan novellia *Sanojen vapaudesta* (s. 3).
9. Nocturno on yöllisiin tunnelmiin liittyvä runo. Vertaile ja tulkitse kahta tai useampaa suomalaista yölaulua (s. 4).
10. Kuvataiteilja Saara Ekströmin teemoja ovat muun muassa henkinen kasvu ja erilaiset vastakohtaisuudet. Erittele ja tulkitse yhtä tai useampaa Ekströmin kuvaa (s. 5–6).
11. Pohdi Pekka Seppäsen kolumnin (s. 7) pohjalta erimielisyyttä ja erilaisuutta.
12. Miten maamme energiahuoltoa pitäisi kehittää? Ota kantaa Esko Valtaojan kolumniin *Vihreää energiaa* (s. 8).
13. Kirjoita liikenneturvallisuudesta valitsemastasi näkökulmasta. Käytä hyväksesi *Moottori*-lehden tekstiä (s. 9–11, tekstit 12–13).
14. Ota kantaa käytyyn keskusteluun ihmisten vuorokausirytmistä ja koulun alkamisajasta Kyösti Niemelän kolumnin (s. 14) pohjalta.
Ota otsikoksi esimerkiksi **Illan virkku aamun torkku**.

Aineisto

Terhi Rannela: <i>Sanojen vapaudesta, novelli</i>	3
Runoja	4
Saara Ekström: 3 valokuvaa	5–6
Pekka Seppänen: <i>Tee päinvastoin kuin muut, kolumni</i>	7
Esko Valtaoja: <i>Vihreää energiaa, kolumni</i>	8
Ari Hautaniemi: <i>Villi, vapaa ja vaarallinen, artikkeli</i>	9–13
Kyösti Niemelä: <i>Aikainen lintu ei lennä pidemmälle, kolumni</i>	14

Huom. Tekstien kieliasu on alkuperäinen.

Sanojen vapaudesta

– Minä tiesin, ettei tästä seuraa mitään hyvää, Asad pyörittää päätään ja jatkaa ärtyneenä paperinipun lukemista.

Istumme soluasuntoni kierrätyssohvalla. Huoneessa tuoksuu vasta printatun paperin muste ja siskon leipomat sambuusit, kahdennentoista kerroksen ikkunasta näkyy kauas tammi-kuisen Hervannan yli. Asadilla on kädessään mustakynä, jolla hän viivaa yli lähes jokaisen lauseen. Tekstin sivuun ilmestyy raivostuneita huuto- ja kysymysmerkkejä.

– Me joudutaan pulaan, jos tämä juttu julkaistaan. Et pelkästään sinä vaan myös minä ja ties ketkä muut. Onneksi toimittaja lähetti sen sentään etukäteen luettavaksi, me ehditään vielä tehdä jotain. Minähän sanoin sinulle, että ajattele, mitä sanot!

Isoveli oli alusta saakka haastattelua vastaan, minä taas suhtauduin siihen uteliaasti niin kuin uusiin kokemuksiin aina. Minua ei ollut koskaan haastateltu lehteen.

Asad kysyi, ettenkö tajunnut, että toimittaja halusi käyttää minua hyväksi kiintiömaahanmuuttajana, ei hän ollut kiinnostunut minusta ihmisenä. Että kysytäänpä nyt ihan keneltä tahansa mamupojalta, mitä mieltä se parka on Suomesta. Että tongitaanpa vähän traumoja-kin, eikö niillä resukoilla ole kidutuskokemuksia, joita lukijat voisivat taivastella. Ja kuulostellaan, miten hyvää suomea se puhuu ja päivitellään: ohhoh, erinomaista! Mitä mustempi ihonväri, sitä eksoottisempi valokuva saadaan.

Minä en ajatellut mitään sellaista. Naistoimittaja oli mukava ja vilpittömän tuntuinen, mutta Asad näkee salaliittoja kaikkialla. Mutta eikö se nyt vähän liioittele? Oikeastaan vähän jopa odotan kuvien näkemistä, vaikka tietenkään en kerro sitä veljelle. Minusta ei ole koskaan otettu kerralla niin paljon kuvia. Nuori mieskuvaaja räpsi varmasti monta sataa kuvaa lumisella Pyynikinharjulla taustana Pyhäjärven jää. Minua ei jännittänyt yhtään. Olisi mukava lähettää niitä kuvia äidille Hargeisaan.

Päädyin haastateltavaksi ihan sattumalta. Toimittaja oli ottanut yhteyttä koulun opinto-ohjaajaan, jolta oli pyytänyt apua oikean ihmisen löytämiseen. Opo kysyi minua ja homma oli sillä selvä.

– ”Suomalaisten nuorten huonot käytöstavat järkyttävät Najibia”, Asad siteeraa närkästyneesti. – ”16-vuotias nuorukainen sanoo, ettei itse alkaisi polttaa tupakkaa tai juoda alkoholia näin nuorena.” Ihanko totta?

– Mutta sinäkin olet samaa mieltä! ärähdän.

– Tajuatko sinä, mitä meille tapahtuu, jos koulun pilottipellet saavat tämän lehden käsiinsä? Ja he kyllä saavat.

– Se ei ole mikään iso lehti, tuskin ne edes...

– Miten lapsellinen sinä oikein olet? Nämä kirjaimet ovat tatuointeja, jotka jäävät kiinni ihoosi koko loppuelämäsi ajaksi. Tässä maassa on ihmisiä, joilla on pitkä muisti. Internetillä vielä pitempi.

– Ja siksikö minun pitää vain lampaana kiittää, miten ihanaa täällä on?

– ”Najibista tuntuu pahalta, miten epäkunnioittavasti monet suomalaiset nuoret kohtelevat vanhempiaan ja opettajiaan. Somaliassa sellainen käytös ei tulisi kuuloonkaan, koulussa on ankarat säännöt.”

– Niin minä sanoin ja totta joka sana! Asad naksuttelee kieltään niin kuin aina vihasena tekee.

– ”Suomessa nuorille ojennetaan kaikki eteen ilmaiseksi, eivätkä he osaa arvostaa sitä yhtään. Kiittämisen sijaan aikuisia vain haukutaan. Tulen siitä surulliseksi.” Miten tyhmä sinä oikein olet! Asad huutaa. – Käy saman tien spreijaamassa tuonne kerrostalon seinään, että hakatkaa meidät!

Toimittaja on lähettänyt jutun sähköpostitse luettavakseni. Ettei tule väärinkäsityksiä, nainen on sanonut. Että olen ymmärtänyt sinut oikein. Korjaa rohkeasti, jos jokin asia on pielessä. Jokin? Asad ivaa haastattelun joka ainoaa tavua. Mutta toimittaja on ymmärtänyt Najibia täysin oikein, eikä tämä muuttaisi tekstistä mitään. Kunpa olisi joku jolta kysyä neuvoa.

– Sinä ilmoitat sille naiselle, että olet muuttanut mieltäsi. Ettet haluakaan enää olla mukana jutussa.

– Mutta...

– Ei mitään muttia, Asad sanoo. – Me ollaan asuttu tässä hyisessä maassa viisi pitkää vuotta. Etkö sinä ole vielääkään oppinut? Maassa maan tavalla.

Eino Leino
Nocturne

Ruislinnun laulu korvissani,
tähtäpäiden päällä täysi kuu;
kesä-yön on onni omanani,
kaskisavuun laaksot verhouu.
En ma iloitse, en sure, huokaa;
mutta metsän tummuus mulle tuokaa,
puunto pilven, johon päivä hukkuu,
siinto vaaran tuulisen, mi nukkuu,
tuoksut vanamon ja varjot veen;
niistä sydämeni laulun teen.

Sulle laulan, neiti kesäheinä,
sydämeni suuri hiljaisuus,
uskontoni, soipa säveleinä,
tammenlehvä seppel vehryt, uus.

En ma enää aja virvatulta,
onpa kädessäni onnen kulta;
pienentyy mun ympär' elon piiri;
aika seisoo, nukkuu tuuliviiri;
edessäni hämäräinen tie
tuntemattomahan tupa vie.

(Talviyö 1905)

Katri Vala
Nocturne

Kuu paistaa yli vihreän maan
– sydänkesän himmeä hedelmä.
Vedessä häilyy sen hohde
kuin kynttiläliekki kylmässä huoneessa.

Ja uninen multa tuoksuu – –
Tietämättäni valuu minuun
omituista rauhaa kuusta.

Se on niin tuhannesti nähnyt
maan peittyvän kukkiin ja kuihtuvan,
ettei mikään sitä liikuta.
Ja se onkin hiljaisempi kuin mikään muu.

– – –

Editseni liukuu tumma, notkea varjo –
harmaa kissa kulkee yli pihanurmikon
metsästäämään lintuja
kuunpaisteisista, pehmeistä pesistään.
Sen tietä valaisevat leiniköt
Pienen, himmein soihtuin.

Värisävä huuto leikkaa hiljaisuuden –
kultaiseen veteen on uinut
musta, huikaistunut lintu.

(Kaukainen puutarha, 1924)

Ilpo Tiihonen
Nocturne

Tunnetteko
kuinka Linnunlaulun silta
kahdentoista kiskoparin yli jännittyy
ja kuu kellahtelee
vaunun karahvissa
Helsinkiin.
Mies. Vinkuvalta rapulta
hämärän tarjotinta

tarraa palteisiin,
ja tähdet
satavat...
Kotini, isänmaa!
Matkojen Lasta

tänne asti
olet kätkeynnyt.
Ruislintuas, onnen ääntä
laulata nyt!

(Arjen armada, 1980)

Arto Tuunela
Kesäyö

Istuin hämärässä, alkoi hetki
joka tuntui kuin ei se loppuisi milloinkaan.
Hetkeksi hiljaisuus saapui luokseni
kuin olento ja huusi: "Älä pelkää maailmaa."
Istuimme hetken yhdessä ja avaruus katsoi meitä.

Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.
Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.

Herään rannalta, on yö kirkkaampi päivää
valopisteet taivaalla liukuvat aamuun.
Olen unohtanut mistä tähän kuljin,
verhoudun unohduksen kaapuun.
Vaan muistan ilmalaivueita, taivaanrantaan lentäneitä.

Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.
Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.

Istun hämärässä, odotan vieläkin hetkeä
joka ei lopu koskaan.
Saapuisi hiljaisuus, kertoisi minulle
kuinka kaikki lopulta katoaa.
Näen valot taivaalla, ja juoksee selässä kylmiä väreitä.

Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.
Ja ulkona kesäyö, satoi kasvoille kyynelitä.

(Pariisin kevät, albumilta *Kaikki on satua*, 2012)

Saara Ekström: *Soap and Silk (Saippua ja Silkki)*, valokuvavedos, 2011, koko: 104 x 75 cm.

Saara Ekström: *A Single Charm is Doubtful (Amanita)*, valokuvavedos, 2008, koko: 85 x 104 cm.

Saara Ekström: *Sponge (Sieni)*, valokuvavedos, 2010, koko: 140 x 115 cm.

Tee päinvastoin kuin muut

Suomalaiset ovat muuten kivoja, mutta heidän on vaikea kestää erilaisuutta ja erimielisyyttä. Yksimielisyys on voimaa. Ei ole varaa soololuun. On oltava yhteinen tahtotila. Kaikkien pitää osallistua talkoisiin ja puhaltaa yhteen hiileen.

Sitä mitä muualla pidetään normaalina keskusteluna, kutsutaan Suomessa riitelyksi. Sitä mitä muualla pidetään normaalina EU-politiikointina, kutsutaan Suomessa räyhäämiseksi.

Suomessa kuuluu hyviin tapoihin peitellä erimielisyyttään ja erilaisuuttaan. Se on sääli, sillä mikään ei ole niin arvokasta kuin vaihtoehdot.

Monimuotoisuus on hyväksi muuallakin kuin luonnossa. Ihmisten, yhteisöjen ja ajatusten välinen kilpailu edistää ihmiskunnan onnellisuutta enemmän kuin keskusjohtoinen määrääily, diktatorinen sanelu tai suomalainen samanmielistely.

KILPAILUSSA EI VOI VOITTAA, jos tekee samalla tavalla kuin muut.

Yleensä kannattaa tehdä päinvastoin kuin muut. Osakemarkkinoilla erimielisyydestä on välitöntä taloudellista hyötyä. Paras sijoitusstrategia on aina ollut tehdä toisin kuin asian tuntijat neuvovat. Tällöin ajautuu väkisinkin ostamaan osakkeita silloin kun ne ovat halpoja, ja myymään silloin kun ne ovat kalliita.

Sama koskee myös muuta liiketoimintaa. Ei ehkä kannata perustaa pizzeriaa, jos joka kadunkulmassa on jo pizzeria.

Kun kaikki muut hokevat, että työelämässä tärkeintä on ketteryys ja jatkuva muutos, kannattaa kenties olla erityisen jähmeä ja muuttumaton ja luottaa siihen, mitä on tähänkin asti tehnyt hyvin.

Samanlaisuus on joskus perusteltua. On taroituksenmukaista, että kaikissa autoissa on kaasupoljin vasemmalla ja jarrupoljin oikealla, vai oliko se toisinpäin. Autoilijat ovat niin tottuneita polkimien sijaintiin, että harva edes muistaa kummin päin ne ovat.

Kukaan ei kuitenkaan osta tietynmerkkistä autoa sen takia, että se on samanlainen kuin muut, vaan siksi, että se on erilainen kuin muut.

Vain erottumalla voi menestyä, oli kilpailulaji mikä hyvänsä.

LÄHISUKULAISTEN keskenään saamat jälkeläiset ovat keskimääräistä todennäköisemmin vammaisia tai vakavasti sairaita. Samoin käy kun vaihdetaan liian läheistä sukua olevia ajatuksia. Tuloksena on paljon kuolleenä syntyneitä ajatuksia.

Kaikilta ihmisiltä oppii ainakin vähän. Eri-laisilta ihmisiltä oppii usein paljon. Sitä paitsi on tylsää olla tekemisissä vain itsensä kaltaisten kanssa.

On viisasta arvostaa kaikkia. Koskaan ei tiedä milloin osat vaihtuvat. Rillipäinen luokkatoveri, jota on hauska vedellä turpaan, saattaa jonakin päivänä olla Suomen rikkain ja vaikutusvaltaisin tyyppi. Tai sitten hän päättyy kaupungin virastoon käsittelemään juuri sinun lupa-anomustasi.

OLEN KOLUMNEISSANI tarkastellut naisten ja miesten samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Varomattomampaa teemaa ei voisi valita, aina-kaan jos tavoittelee naisten suosiota, tai miesten suosiota.

Yksittäiset miehet ja naiset saattavat olla hyvin samanlaisia. Mutta useilta ominaisuuksiltaan miehet ja naiset eroavat keskimäärin toisistaan, niin vaikeaa kuin se onkin hyväksyä.

Jos kirjoittaa lehteen, että naiset ovat lyhyempiä kuin miehet, niin aina joku naislukija lähettää tuhtuneen palautteen, jossa hän kertoo olevansa pitempi kuin moni tuntemansa mies.

Naiset eroavat miehistä paitsi pituudeltaan, myös siten, että he kestävät erilaisuutta paremmin kuin miehet.

Naiset suhtautuvat tutkimusten mukaan miehiä myönteisemmin maahanmuuttajiin, homoihin ja todennäköisesti kaikkeen muuhunkin keskimääräisestä poikkeavaan.

Ilman naisia Suomi olisi toisin sanoen nykyistäkin yksitotisempi paikka asua.

PEKKA SEPPÄNEN
on kirjoittaja, puhuja ja kuuntelija, joka aloittaa aamunsa kotikutoisella pilateksella.

Vihreää energiaa

Puun polttaminen on todellinen ekoteko, intoili Helsingin Sanomien kolumnisti latoessaan klapeja uuniin. Pysähdyin ihmettelemään, kuinka edes helsinkiläinen voi olla kadottanut niin tyystin kosketuksensa luontoon ja todellisuuteen.

Ilmeisesti kolumnisti ajattelee – jos ajattelee lainkaan – että jossain kaukana neitseellisessä Suomessa, luultavasti ihan kehäkolmosen ulkopuolella saakka, on suuri tehdas, josta putkahtaa ulos koivuklapi toisensa jälkeen ilman että laskettelumilla nähtyjä metsiä tarvitsee hakata. Ja sen tehtaan vieressä on varmaan myös toinen, joka tuottaa tyhjästä loputtomasti kananugetteja ja hampurilaispihvejä: yhtään eläintä ei vahingoitettu tätä ruoka-annosta valmistettaessa!

MIELIKUVAT OVAT metka asia. Kun Suomea on ikimuistoisista ajoista lämmitetty puulla, on lähes mahdotonta ajatella, että se ei olisikaan vihreä, pehmeä, kaikin puolin luonnolle hyvä ja ihmiselle turvallinen tapa tuottaa energiaa.

Mutta klapi tulee terveestä puusta, joka on kaadettu kauan ennen kuin se olisi alkanut lahota. Jos Suomen metsistä hakataan puuta vain sen verran kuin sinne vuodessa kasvaakin, ilmakehän hiilidioksidipitoisuus ei ainakaan laskennallisesti kasva ja puhumme uusiutuvasta, hiilineutraalista energiasta. Ihan niin puhtoisesti asiat eivät kuitenkaan ole. Kestää viisikymmentä vuotta, pohjoisessa jopa sata, ennen kuin kaadetun puun tilalle on kasvanut toinen yhtä suuri ilmakehän hiilidioksidia sitomaan.

Lyhyellä tähtäimellä jokainen poltetu puu lämmittää ilmakehää aivan yhtä paljon kuin öljy tai kivihiilikin. Sadan vuoden mittakaavassa tilit kenties tasoittuvat, toisin kuin fossiilisten polttoaineiden kohdalla, mutta meillä ei ole sataa vuotta aikaa ratkaista ilmaston lämpiämisen ongelmaa. Jos haluamme tehdä todellisia ekotekoja, istutamme lisää metsää emmekä hakkaa sitä: pyrimme plussalle emmekä vain nollille.

PUU ON MYÖS tappava polttoaine. En minäkään jaksa pelätä saunamme savukiekkuroita, mutta oikeasti teen jotain paljon vaarallisempaa kuin Tshernobyli ja Fukushima. Biomassan polttamisen synnyttämät pienhiukkaset tappavat Maailman terveysjärjestön mukaan maailmassa pitkälti toista miljoonaa ihmistä vuodessa. Suurin osa kuolemista tapahtuu köyhien maiden alkeellisissa oloissa, mutta myös meillä puulämmityksen seuraukset ovat kohtalokkaita.

Tutkija Marko Tainion muutaman vuoden takaisessa väitöskirjassa pienhiukkasten aiheuttamien kuolemien lukumääräksi Suomessa arvioitiin viisisataa vuodessa, niistä 140 liikenteen ja puun pienpolttamisen seurauksia. Toiset asiantuntijat ovat esittäneet paljon suurempiakin lukuja. Vertauskohteeksi voi ottaa vaikkapa Tshernobylin onnettomuuden, joka kaikkein pessimistisimpienkin arvioiden mukaan aiheuttaa alle tuhat kuolemaa vuodessa – maailmanlaajuisesti.

SUOMEN ENERGIASUUNNITELMIIN sisältyy biomassan polton lisääminen. Se on vähintäänkin kyseenalainen tavoite, kun ottaa huomioon puun polton ilmasto-, ympäristö- ja terveysvaikutukset. Nykyaikaisissa polttolaitoksissa pystytään kyllä eliminoimaan pienhiukkaset sangen tehokkaasti, mutta luonnolle ja ilmastolle aiheutettu rasite jää jäljelle.

Kun tunarit lopultakin saavat valmiiksi Olkiluodon uuden ydinreaktorin, arviolta 40 prosenttia Suomen sähköstä tuotetaan ydinvoimalla. Siinä meillä on todellinen ekoteko. Miksi yksikään yhtiö ei kauppaa töpselistä puhdasta, hiilineutraalia ydinvoimasähköä? Täällä olisi ainakin yksi ostaja.

Esko Valtaoja

Kirjoittaja on avaruustähtitieteen professori Turun yliopistossa
Turun Sanomat 21.5.2013

Teksti Ari Hautaniemi Kuvat Jari Saarentaus

// ERITYISESTI
NUORTEN MIESTEN
KOHDALLA KESÄ
YHDISTYY AJAMISEEN
VÄÄRÄLLÄ TAVALLA:
VASTUUNTUNNON
JA VALPPAUDEN
SIJASTA KIEHTOVAT
HUVITTELU JA VAARA.

Antero Lammi
Liikenneturvan koulutuspäällikkö

VILLI, VAPAA JA VAARALLINEN?

Nuori kuski tarvitsee tukea ja rajoja

Lämpimät kelit houkuttelevat nuoret kuljettajat liikkeelle. Skootterin voi hankkia supermarketista, ja vanhojen autojen kauppa vilkastuu kesärengaskelien myötä. Liikenneturvan koulutuspäällikkö

Antero Lammi muistuttaa, että turvaton kulkupeli yhdistettynä kokemattomuuteen ja nuoruuden kesähuumaan on kuitenkin yhtälö, joka johtaa vuosittain turhiin onnettomuuksiin.

Katukuvassa näkyvät ja kuuluvat mopot, mopo- ja kesäautot ja moottoripyörät ovat varma kevään merkki. Tilastot kertovat karua kieltään siitä, että niin ovat myös näihin menopeleihin liittyvät tapaturmat.

– Lämmin vuodenaika näkyy onnettomuuksissa selvästi. Sekä kuolemat että loukkaantumiset kääntyvät selvään nousuun huhti-toukokuussa ja ovat koholla syyskuun loppuun saakka, kertoo Antero Lammi, Liikenneturvan koulutuspäällikkö, Satakunnan ja Varsinais-Suomen liikenneonnettomuuksien tutkintalautakunnan jäsen.

– Polkupyöräilyssä, mopoilussa ja moottoripyöräilyssä tätä selittää se, että sesonki on lämpiminä kuukausina. Henkilöauton kuljettajien ja matkustajien osalta taas onnettomuuksien määrän kasvua selittää se, että liikennesuorite muuttuu. Ajaminen osana vapaa-ajan viettoa lisääntyy ja sen mukana tulee erilaisia riskejä.

Erityisesti nuorten miesten kohdalla kesä yhdistyy ajamiseen väärällä tavalla: vastuuntunnon ja valppauden sijasta kiehtovat huvittelu ja vaara.

Mopoilla suurin osa tilastoihin tulevista onnettomuuksista on erityyppisiä risteyskolareita. Iso syy tähän on Lammin mukaan se, että mopoilijoiden risteysosaaminen on puutteellista.

– Mopoilla ajetaan paljon taajama-ajoa, minkä lisäksi etenkin nuorilla pojilla taajama-ajossa on usein mukana leikkimistä ja koheltamista.

– Kun mopokortin saamiseksi vaaditaan vain kaksi tuntia ajoharjoittelua liikenteessä, kokemattomuus on ilmeistä. Lisäksi mopo on pienikokoinen ja vaikeasti havaittavissa. Kun mopot etenkin taajama-alueella ajavat kuitenkin kohtalaista vauhtia, havainta- ja reagointiajat jäävät pieneksi.

Kahden tunnin kokemuksella

Lammi muistuttaa, että mopoilijoiden kohdalla on myös paljon sellaisia onnettomuuksia, jotka jäävät tilastoimatta.

– Tilastointi alkaa usein vasta, kun sattuu kunnolla tai on tarve

kutsua poliisi paikalle. Jos joku kaatuu itseksensä mopon kanssa, ei hän mene siitä poliisille kertomaan.

Siinä missä tytöillä tällaiset onnettomuudet liittyvät ajoneuvon heikkoihin käsittelytaitoihin, pojilla näihin syihin voidaan lisätä vielä erilaisten hölmöilyjen aiheuttama ylimääräinen riski.

Mopo-onnettomuudet lisääntyivät koko 2000-luvun alun, samaa tahtia mopomyynnin kasvun kanssa. Vuonna 2011 käyttöön otettu mopokoulutus ajoharjoitteluineen on johtanut onnettomuuksien vähenemiseen.

– Kun otetaan huomioon ajettujen korttien määrän muutos, vahinkojen vähenemä suhteessa ajettuihin kortteihin on pojilla noin 10 ja tytöillä noin 30 prosenttia. Absoluuttisina lukuina poikien vahingot ovat pudonneet noin kolmanneksen, tytöillä puoleen aiemmasta.

Lammin mukaan ongelma ei ole kuitenkaan missään nimessä ratkaistu:

– Jos samaa liikenneympyrää kiertää 15-vuotias mopoilija, 18-vuotias autoilija ja 50-vuotias linja-autonkuljettaja, on 15-vuotias liikenteessä suojattomimmalla ajoneuvolla, vähäisimmällä kokemuksella, teini-ikäisen tunne- ja hormonimyrskyssä sekä vähäisimmällä koulutuksella.

Testosteroni apukuskina

Mopoilla ajetaan ulos tieltä suhteessa harvemmin kuin moottoripyörällä tai autolla. Nuorten henkilöauto-onnettomuuksissa suistuminen on ylivoimaisesti yleisin syy loukkaantumisiin ja kuolemaan johtaneissa onnettomuuksissa. Lammin mukaan syy on jälleen kokemattomuudessa.

– Ajetaan liian kovaa liikenneympäristöön, autoon ja omiin taitoihin nähden. Kokemattomuus näkyy siinä, että nopeus voi olla aivan mieletön, sellainen että sillä ei voi selvitä. Kun pitäisi ymmärtää riski ja olla tilannetietoinen, mieli lyö tyhjää. Kyse ei ole niinkään ajotaitojen puutteesta, vaan ajotavasta: valitaan sellainen tyyli, etteivät mitkään taidot enää riitä.

Lammi muistuttaa kokemattomuuden näkyvän myös siinä,

ettei ymmärretä omien virheiden kauaskantoisuutta.

– Kun valitsee ratin takana, valitsee koko elämänsä ajaksi.

Miksi sitten ajetaan liian kovaa? Lammi luettelee koko joukon syitä:

– Koska se on mahdollista. Koska vauhti ja g-voimat ovat monen mielestä hienoa. Koska silloin ajamisessa koetaan olevan enemmän tekemisen meininkiä, ja koska osa nuorista arvostaa ja moni luulee muiden arvostavan sitä.

Miehet erottuvat negatiivisesti edukseen. Siinä missä nuorten naisten onnettomuudet ovat ns. oikeita, tahattomia onnettomuuksia, nuorten miesten kohdalla syy on useammin tahallisessa, tietoisessa riskinotossa. Tiedetään, että tehdään väärin.

– Onnettomuusriskin kasvu korreloi itse asiassa erittäin hyvin teini-ikäisen testosteronitasoon nousun kanssa. Tämän lisäksi aivojen otsalohko kehittyi ainakin 25 ikävuoteen asti. Se vaikuttaa esimerkiksi impulssikontrolliin ja toiminnan seurausten arviointiin, toisin sanoen turvallisuushakuisen käyttäytymisen kehitykseen.

Lisäksi nuoret liikkuvat usein kaverien kanssa. Lammi muistuttaa, että tämä tuo liikenteeseen mukaan ryhmäilmiöitä, kuten tarvetta päteä ja säilyttää kasvonsa.

Vanhempien vastuu korostuu

Ajoneuvotekniikan kehitys nuorilla vähentäisi merkittävästi nuorten kokemia liikenneonnettomuuksia.

– Jos autossa on ajonvakautusjärjestelmä, suistumisonnettomuudet vähenevät merkittävästi. Jos autossa on automaattinen ärsyttävää ääntä pitävä turvavyömuistuttaja, joka hiljenee vasta, kun kaililla on vyö kiinni, turvataso paranee.

Tällä hetkellä ollaan kuitenkin kaukana tästä tilanteesta. Lammin mukaan nuorten kuolemankolareissa autot ovat keskimäärin liki 14 vuotta vanhoja.

Ja mikä harmittavinta, usein nuoren vanhemmat ovat rahoittaneet tällaista riskihankintaa.

– Autoon ei välttämättä hankita kunnon kesärenkaita budjettisyydestä, mutta samaan aikaan autossa on rengassarjan hintainen subwoofer.

Lammi korostaakin vanhempien vastuuta. Hänen mukaansa vanhemmat pitäisi liittää paljon kiinteämmäksi osaksi nuoren ajouran alkuvaiheita.

– Vaikka 18-vuotias on juridisesti aikuinen, ei hän millään järkevällä mittarilla ole missään nimessä kypsä eikä aikuinen. Nuori tarvitsee vanhempien tukea, turvaa, keskustelua ja kasvattamista ollakseen liikenteessä turvallinen liikuja.

Ja jos alkaa näyttää siltä, että meno alkaa olla tyhmää, vanhempien pitää puuttua siihen, asettaa rajoja, vaikka se tuntuisikin kovalta.

– Koti muodostaa kasvuympäristön ja sen henkisen ilmapiirin, jossa nuori varttuu. Suhtautuminen turvallisuuteen ja muihin ihmisiin, liikenteen rajojen kunnioittaminen, huolellisuus ja muut asiat välittyvät arjen toiminnassa. Vaikka nuoruuden myllerryksessä ei aina siltä näyttäisi, niin nämä asiat vaikuttavat läpi elämän, myös liikenteessä.

Lammi toivoo vanhempien ottavan oman roolinsa vakavammin. Erityisesti jos he toimivat rahoittajina.

– Seuraavan asian voisi väentää rautalangasta jokaiselle vanhemmalle: Älä hanki nuorelle ensimmäiseksi autoksi 200 hevosvoimaista, 20 vuotta vanhaa ja olemattomilla turvalaitteilla olevaa autoa. Se on tyhmintä, mitä voi vanhempansa tehdä.

Turvaa vai yksilönvapautta?

MITEN nuorten liikenneturvallisuus on kehittynyt vuosien varrella?

Liikenneturvan koulutuspäällikkö Antero Lammin mukaan vastaus riippuu tarkastelukulmasta.

– Jos katsoo absoluuttisia lukuja, niin kuolleiden määrät ovat pysyneet 18–20-vuotiailla kolmenkymmenen tuntumassa jo 15 vuotta. Loukkaantuneiden määrä on sekin pysynyt lähellä tuhatta jo noin 20 vuotta.

– Turvallisuuskehityksen pysähtyminen nuorilla kertoo siitä, että onnettomuuksien taustalla oleviin ilmiöihin on vaikea vaikuttaa. Ne kytkeytyvät nuoruuteen – ovat osa sitä.

Toisaalta, koko totuus ei kytkeydy psykologiseen kehitykseen. Henkilöauton ajokortin suorittaa noin 60 000 ihmistä vuosittain. Lammi painottaa, ettei kaikkia nuoria tule leimata. Suurimmalle osalle valistus ja opetus menevät perille.

Kaikille kuitenkin eivät. Lammin mukaan Suomessa on käytössä jotakuinkin kaikki maailmassa keksityt keinot, kahta poikkeusta lukuun ottamatta.

– Yhdysvalloissa ja Australiassa on käytössä ensinnäkin teknisiä ratkaisuja, joilla vanhemmat saavat tietoa lastensa ajokäyttäytymisestä. Kun vanhemmat luovuttavat lastensa käyttöön auton, he sopivat

tietyistä asioista, jotka liittyvät vastuulliseen liikennekäyttäytymiseen. Seuranta antaa vanhemmille mahdollisuuden tarkkailla, noudattaako sovitut asioita.

Toinen liittyy erilaisiin ajo-oikeuteen liittyviin rajoituksiin uusilla kuljettajilla.

– USA, Kanada, Australia ja Uusi Seelanti ovat esimerkkejä maista, joissa uusien kuljettajien ajoa rajoitetaan aluksi. Ajatuksena on poistaa sellaiset ajosuoritteet, jotka ovat erityisen riskialttiita, kuten ajo viikonloppuöisin. Vastuulliseksi kuljettajaksi kehitytään vähitellen, ja samalla saadaan lisää oikeuksia.

Keinot on jo todettu erityisen tehokkaiksi liikenneonnettomuuksien vähentäjiksi. Kolikon kääntöpuolena on yksilön vapauksien rajoittaminen, jota kaikki eivät purematta niele.

– En tosin oikein ymmärrä, miksi 18-vuotiaan on pakko saada ajaa perjantain ja lauantain välisenä yönä kello kolme kavereiden kanssa autolla.

Lammin mukaan on valittava, minkälaisen määrän liikenneonnettomuuksiin joutuneita nuoria Suomi hyväksyy yksilönvapauden nimissä.

– Jos me haluamme, että yhä useampi nuori pelastuu, tarvitsemme uusia keinoja.

”ERITYISESTI NUORTEN MIESTEN KOHDALLA KESÄ YHDISTYY AJAMISEEN VÄÄRÄLLÄ TAVALLA: VASTUUNTUNNON JA VALPPAUDEN SIJASTA KIEHTOVAT HUVITTELU JA VAARA.”

VILLI, VAPAA JA VAARALLINEN?

Antero Lammi
Liikenneturvan koulutuspäällikkö

Nuori kuski tarvitsee tukea ja rajoja

Lämpimät kelit houkuttelevat nuoret kuljettajat liikkeelle. Skootterin voi hankkia supermarketista, ja vanhojen autojen kauppa vilkastuu kesärengaskelin myötä. Liikenneturvan koulutuspäällikkö Antero Lammi muistuttaa, että turvaton kulkupeli on kuitenkin yhtälö, joka johtaa vuosittain turhiin onnettomuuksiin.

Katukuvassa näkyvät ja kuuluvat mopot, mopo- ja kesäautot ja moottoripyörät ovat varma kevään merkki. Tilastot kertovat karua kieltään siitä, että niin ovat myös näihin menopeleihin liittyvät tapaturmat.

– Lämmin vuodenaika näkyy onnettomuuksissa selvästi. Sekä kuolemat että loukkaantumiset kääntyvät selvään nousuun huhti-toukokuussa ja ovat koholla syyskuun loppuun saakka, kertoo Antero Lammi, Liikenneturvan koulutuspäällikkö, Satakunnan ja Varsinais-Suomen liikenneonnettomuuksien tutkintalautakunnan jäsen.

– Polkupyöräilyssä, mopoilussa ja moottoripyöräilyssä tätä selittää se, että sesonki on lämpiminä kuukausina. Henkilöauton kuljettajien ja matkustajien osalta taas onnettomuuksien määrän kasvua selittää se, että liikennesuorite muuttuu. Ajaminen osana vapaa-ajan viettoa lisääntyy ja sen mukana tulee erilaisia riskejä.

Erityisesti nuorten miesten kohdalla kesä yhdistyy ajamiseen väärällä tavalla: vastuuntunnon ja valppauden sijasta kiehtovat huvittelu ja vaara.

Mopoilla suurin osa tilastoihin tulevista onnettomuuksista on erityyppisiä risteyskolareita. Iso syy tähän on Lammin mukaan se, että mopoilijoiden risteysosaaminen on puutteellista.

– Mopoilla ajetaan paljon taajama-ajoa, minkä lisäksi etenkin nuorilla pojilla taajama-ajossa on usein mukana leikkimistä ja koheltamista.

– Kun mopokortin saamiseksi vaaditaan vain kaksi tuntia ajoharjoittelua liikenteessä, kokemattomuus on ilmeistä. Lisäksi mopo on pienikokoinen ja vaikeasti havaittavissa. Kun mopot etenkin taajama-alueella ajavat kuitenkin kohtalaista vauhtia, havainta- ja reagointiajat jäävät pieneksi.

Kahden tunnin kokemuksella

Lammi muistuttaa, että mopoilijoiden kohdalla on myös

paljon sellaisia onnettomuuksia, jotka jäävät tilastoimatta.

– Tilastointi alkaa usein vasta, kun sattuu kunnolla tai on tarve kutsua poliisi paikalle. Jos joku kaatuu itsekseen mopon kanssa, ei hän mene siitä poliisille kertomaan.

Siinä missä tytöillä tällaiset onnettomuudet liittyvät ajoneuvon heikkoihin käsittelytaitoihin, pojilla näihin syihin voidaan lisätä vielä erilaisten hölmöilyjen aiheuttama ylimääräinen riski.

Mopo-onnettomuudet lisääntyivät koko 2000-luvun alun, samaa tahtia mopomyynnin kasvun kanssa. Vuonna 2011 käyttöön otettu mopokoulutus ajoharjoitteluneen on johtanut onnettomuuksien vähenemiseen.

– Kun otetaan huomioon ajettujen korttien määrän muutos, vahinkojen vähenemä suhteessa ajettuihin kortteihin on pojilla noin 10 ja tytöillä noin 30 prosenttia. Absoluuttisina lukuina poikien vahingot ovat pudonneet noin kolmanneksen, tyttöjen puoleen aiemmasta.

Lammin mukaan ongelma ei ole kuitenkaan missään nimessä ratkaistu:

– Jos samaa liikenneympyrää kiertää 15-vuotias mopoilija, 18-vuotias autoilija ja 50-vuotias linja-autonkuljettaja on 15-vuotias liikenteessä suojaamattomimmalla ajoneuvolla, vähäisimmällä kokemuksella, teini-ikäinen tunne- ja hormonimyrskyssä sekä vähäisimmällä koulutuksella.

Testosteroni apukuskina

Mopoilla ajetaan ulos tieltä suhteessa harvemmin kuin moottoripyörällä tai autolla. Nuorten henkilöauto-onnettomuuksissa suistuminen on ylivoimaisesti yleisin syy loukkaantumisiin ja kuolemaan johtaneissa onnettomuuksissa. Lammin mukaan syy on jälleen kokemattomuudessa.

– Ajetaan liian kovaa liikenneympäristöön, autoon ja omiin taitoihin nähden. Kokemattomuus näkyy siinä, että nopeus voi olla aivan mieletön, sellainen että sillä ei voi selvitä. Kun pitäisi ymmärtää riski ja olla tilannetietoinen, mieli lyö tyhjää. Kyse ei ollen niinkään ajotaitojen puutteesta, vaan ajotavasta: valitaan sellainen tyyli, etteivät mitkään taidot enää riitä.

Lammi muistuttaa kokemattomuuden näkyvän myös siinä, ettei ymmärretä omien virheiden kauaskantoisuutta.

– Kun valitsee ratin takana, valitsee koko elämänsä ajaksi.

Miksi sitten ajetaan liian kovaa? Lammi luettelee koko joukon syitä:

– Koska se on mahdollista. Koska vauhti ja g-voimat ovat monen mielestä hienoa. Koska silloin ajamisessa koetaan olevan enemmän tekemisen meininkiä, ja koska osa nuorista arvostaa ja moni luulee muiden arvostavan sitä.

Miehet erottuvat negatiivisesti edukseen. Siinä missä nuorten naisten onnettomuudet ovat ns. oikeita, tahattomia onnettomuuksia, nuorten miesten kohdalla syy on useammin tahallisuudessa, tietoisessa riskinotossa. Tiedetään, että tehdään väärin.

– Onnettomuusriskin kasvu korreloi itse asiassa erittäin hyvin teini-iän testosteronitason nousun kanssa. Tämän lisäksi aivojen otsalohko kehittyy ainakin 25 ikävuoteen asti. Se vaikuttaa esimerkiksi impulssikontrolliin ja toiminnan seurausten arviointiin, toisin sanoen turvallisuushakuisen käyttäytymisen kehitykseen.

Lisäksi nuoret liikkuvat usein kaverien kanssa. Lammi muistuttaa, että tämä tuo liikenteeseen mukaan ryhmäilmiöitä, kuten tarvetta päteä ja säilyttää kasvonsa.

Vanhempien vastuu korostuu

Ajoneuvotekniikan kehitys nuorilla vähentäisi merkittävästi nuorten kokemia liikenneonnettomuuksia.

– Jos autossa on ajonvakautusjärjestelmä, suistumisonnettomuudet vähenevät merkittävästi. Jos autossa on automaattinen ärsyttävää ääntä pitävä turvavyömuistutaja, joka hiljenee vasta, kun kaikilla on vyö kiinni, turvataso paranee.

Tällä hetkellä ollaan kuitenkin kaukana tästä tilanteesta. Lammin mukaan nuorten kuolemankolareissa autot ovat keskimäärin liki 14 vuotta vanhoja.

Ja mikä harmittavinta, usein nuorten vanhemmat ovat rahoittaneet tällaista riskihankintaa.

– Autoon ei välttämättä hankita kunnon kesärenkaita budjettisyydestä, mutta samaan aikaan autossa on rengassarjan hintainen subwoofer.

Lammi korostaakin vanhempien vastuuta. Hänen mukaansa vanhemmat pitäisi liittää paljon kiinteämmäksi osaksi nuoren ajouran alkuvaiheita.

– Vaikka 18-vuotias on juridisesti aikuinen, ei hän millään järkevällä mittarilla ole missään nimessä kypsä eikä aikuinen. Nuori tarvitsee vanhempien tukea, turvaa, keskustelua ja kasvattamista ollakseen liikenteessä turvallinen liikkuja.

Ja jos alkaa näyttää siltä, että meno alkaa olla tyhmää, vanhempien pitää puuttua siihen, asettaa rajoja, vaikka se tuntuisikin kovalta.

– Koti muodostaa kasvuympäristön ja sen henkisen ilmapiirin, jossa nuori varttuu. Suhtautuminen turvallisuuteen ja muihin ihmisiin, liikenteen rajojen kunnioittaminen, huolellisuus ja muut asiat välittyvät arjen toiminnassa. Vaikka nuoruuden myllerryksessä ei aina siltä näyttäisi, niin nämä vaikuttavat läpi elämän, myös liikenteessä.

Lammi toivoo vanhempien ottavan oman roolinsa vakavammin. Erityisesti jos he toimivat rahoittajina.

– Seuraavan asian voisi vääntää rautalangasta jokaiselle vanhemmalle: Älä hanki nuorelle ensimmäiseksi autoksi 200 hevosvoimaista, 20 vuotta vanhaa ja olemattomilla turvalaitteilla olevaa autoa. Se on tyhmintä, mitä voi vanhempana tehdä.

Turvaa vai yksilönvapautta?

MITEN nuorten liikenneturvallisuus on kehittynyt vuosien varrella? Liikenneturvan koulutuspäällikkö Antero Lammin mukaan vastaus riippuu tarkastelukulmasta.

– Jos katsoo absoluuttisia lukuja, niin kuolleiden määrät ovat pysytelleet 18–20-vuotiailla kolmenkymmenen tuntumassa jo 15 vuotta. Loukkaantuneiden määrä on sekin pysytellyt lähellä tuhatta jo noin 20 vuotta.

– Turvallisuuskehityksen pysähtyminen nuorilla kertoo siitä, että onnettomuuksien taustalla oleviin ilmiöihin on vaikea vaikuttaa. Ne kytkeytyvät nuoruuteen – ovat osa sitä.

Toisaalta, koko totuus ei kytkeydy psykologiseen kehitykseen. Henkilöauton ajokortin suorittaa noin 60 000 ihmistä vuosittain. Lammi painottaa, ettei kaikkia nuoria tule leimata. Suurimmalle osalle valistus ja opetus menevät perille.

Kaikille kuitenkin eivät. Lammin mukaan Suomessa on käytössä jotakuinkin kaikki maailmassa keksityt keinot, kahta poikkeusta lukuun ottamatta.

– Yhdysvalloissa ja Australiassa on käytössä ensinnäkin teknisiä ratkaisuja, joilla vanhemmat saavat tietoa lastensa ajokäyttäytymisestä. Kun vanhemmat luovuttavat lastensa käyttöön auton, he sopivat tietyistä asioista, jotka liittyvät vastuulliseen liikennekäyttäytymiseen. Seuranta antaa vanhemmille mahdollisuuden tarkkailla, noudatetaanko sovittuja asioita.

Toinen liittyy erilaisiin ajo-oikeuteen liittyviin rajoituksiin uusilla kuljettajilla.

– USA, Kanada, Australia ja Uusi Seelanti ovat esimerkkejä maista, joissa uusien kuljettajien ajoa rajoitetaan aluksi. Ajatuksena on poistaa sellaiset ajosuoritteet, jotka ovat erityisen riskialttiita, kuten ajo viikonloppuöisin. Vastuulliseksi kuljettajaksi kehitytään vähitellen, ja samalla saadaan lisää oikeuksia.

Keinot on jo todettu erityisen tehokkaiksi liikenneonnettomuuksien vähentäjiksi. Kolikon kääntöpuolena on yksilön vapauksien rajoittaminen, jota kaikki eivät purematta niele.

– En tosin oikein ymmärrä, miksi 18-vuotiaan on pakko saada ajaa perjantain ja lauantain välisenä yönä kello kolme kavereiden kanssa autolla.

Lammin mukaan on valittava, minkälaisen määrän liikenneonnettomuuksiin joutuneita nuoria Suomi hyväksyy yksilönvapauden nimissä.

– Jos me haluamme, että yhä useampi nuori pelastuu, tarvitsemme uusia keinoja.

Aikainen lintu ei lennä pidemmälle

Jos sananlaskuja uskoo, työt pitäisi aina aloittaa aikaisin. Aikainen lintu madon nappaa. Illan virkku, aamun torkku – se tapa talon hävittää.

Sananlaskut ovat peräisin maatalousyhteiskunnasta, jossa työt kannattikin aloittaa aamulla. Ikävä kyllä niihin uskotaan edelleen.

Enkä tarkoita tässä rakennus- ja remonttitoita, jotka aloitetaan yleensä aamuseitsemältä. Enkä edes kouluja, joihin opettajat ja pienet, viattomat lapset voivat joutua raahautumaan jo ennen kello kahdeksaa.

Maatalousyhteiskunnan asenteeseen törmää nimittäin myös toimitöissä.

Silloinkin, kun merkittävän osan töistä pystyisi tekemään mihin kelloaikaan tahansa, on arvostetumpaa aloittaa tekeminen heti aamusta.

TOIMISTOSSA seitsemältä aamulla: tunnollisuutta, itsekuria, innostusta. Toimistossa seitsemältä illalla: työnarkomaniaa, huonoa elämäntähtäystä, organisaatiokyvyttömyyttä, epäsosiaalisuutta.

Nämä asenteet sortavat aamu-unisia, jotka tekisivät työnsä mieluummin kello 12–20 kuin 8–16.

Nykytiedon mukaan aamu-unisuus on geeneissä. Se ei siis ole asenne, elämäntapa eikä motivaatio-ongelma – se on synnynnäinen ominaisuus.

Joidenkin aivot eivät yksinkertaisesti ole huippukunnossa heti aamulla. Siksi olisi järkevää aloittaa ensimmäiset aamupalaverit vasta kymmeneltä. Liian varhaisiin kokouksiin ei saa aamu-unisten aivoja mukaan.

On turha tuoda raksaelämää sisätoihin.

HAASTATTELUISSA ihmiset kertovat usein aloittavansa seitsemältä aamulla työt tai edes aamulenkin. Harvemmin kukaan sanoo heräävänsä yhdeksältä ja syömällä briossin.

Aamu-unisuuteen suhtaudutaan edelleen ihan kuin olisimme laiskoja piikatyttöjä, jotka haluaisivat jättää aamulypsyn väliin.

Mutta ei ketään enää 2000-luvulla pitäisi kiinnostaa, tehtiinkö työt aamulla, illalla, kävellen, hattu päässä vai ilman vaatteita. Kaikkien lahjakkuutta tulisi arvostaa, hyvin tehtyä työtä kiittää aina.

Toivottavasti lapsemme ja lapsenlapsemme voivat jonakin päivänä laulaa ylhäältä: Mä joka päivä töitä teen, joka ainoa aamu kymmeneksi meen.

Aamu-unisuus ei ole asenne, se on synnynnäinen ominaisuus.

Kyösti Niemelä
Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Helsingin Sanomat 23.9.2012